

- 11) J. Bláha, Výsledky průzkumu historických krovů v kláštorech klarisek a minoritů v Českém Krumlově. In: Průzkumy památek 2/1999, obr. 3 na s. 127.
- 12) J. Muk, Historické konstrukce I, ČVUT Praha 1996.
- 13) J. Kyncl – T. Kyncl, Dendrochronologie Českého Krumlova a okolí (stav ke konci roku 1999). In: Průzkumy památek 2/1999, s. 138–142.
- 14) J. Dvorská – L. Poláček, Dendrochronologické pracoviště v Mikulčicích v roce 1997. In: Zprávy památkové péče 2/1999, příloha s. 7–8.
- 15) I. Svobodová, Studie historického krovu západního křídla kláštera sv. Anny, Praha, Staré Město. Diplomová práce ČZU Praha, 2003.
- 16) Viz J. Bláha, Kresebná rekonstrukce dvou zaniklých krovů na Jičínsku. Sborník z konference Dějiny staveb 2001, s. 21–24 – náleзовou i rekonstrukční situaci zde představují obrázky č. 2 a 3.
- 17) Například: J. Sommer, Poznámka k průzkumům a dokumentaci historických krovů. Sborník z konference Dějiny staveb 2001, s. 161 až 172 nebo M. Panáček, Problematika dokumentace historických krovů, Sborník z konference Dějiny staveb 2002, s. 131–137.
- 18) Bohužel ani Kufner nerozlišuje mezi plnými, prázdnými a mezilehlými vazbami.
- 19) J. Anderle – T. Kyncl – J. Škabrada, Krovky kostela sv. Bartoloměje v Plzni, Sborník z konference Dějiny staveb 2002, s. 14.

EDICE MONUDET A MON•ARCH

Jan Sommer, Písek. Kostel Nejsvětější Trojice

Dokumentace vnějších liců zdiva, MONUDET-1, Jalna, Praha 2003, 12 stran, katalogové listy e. č. MD02120301, MD02120302.

Jan Sommer, Dekorativní a konstrukční prvky stavebních památek

Katalogové listy vydané v roce 2002, MONUDET-2, Jalna, Praha 2003, 20 stran, katalogové listy e. č. MD02090101-MD02090104, MD02092213, MD02092214, MD02102801.

Jan Sommer, Veverčí, hrad

Architektonické detaily v bývalé kapli a v břitové věži, MONUDET-3, Jalna, Praha 2003, 15 stran, katalogové listy e. č. MD02120401 - MD02120403, MD03010301.

Jan Sommer, Česká Kamenice, kostel sv. Jakuba Většího

Architektonické detaily lodi, MONUDET-4, Jalna, Praha 2003, 20 stran, katalogové listy e. č. MD02083101, MD03032001, MD03032201.

Jan Sommer, Architektonické články ze zaniklého kláštera v Podlažicích

MONUDET-6, Vyšlo jako účelová rozmnoženina, Jan Sommer, Praha 2003-01-07, 18 listů, katalogové listy e. č. MD03112701 - MD03112708.

Jan Sommer – Jiří Frühlich – Petr Pavelec – Jan Adámek – Jan Zhoř, Varvažov (okres Písek), kaple sv. Kateřiny

Poznatky o gotické podobě, MON•ARCH 1, Jalna, Praha 2003, 40 stran, fotografická a plánová dokumentace, katalogové listy edice MONUDET e. č. MD03012601 - MD03012603.

Na naší domácí scéně stavebních historiků najdeme pouze několik málo osobností, které by se mohly svou nezměrnou aktivitou a dovedením své dokumentační práce do nových vydavatelských počinů srovnávat s ing. Janem Sommerem. Jeho neustálé hledání nejvhodnějších prostředků exaktní dokumentace a publikačního zprostředkování historické, zejména středověké architektury, pramenící z dlouholeté badatelské zkušenosti, je obdivuhodné. Přitom však tvoří pouze jeden ze segmentů (i když asi jeden z největších) jeho profesionální práce. Jeho praktická aplikace nových dokumentačních prostředků, využívajících jednoduchých pomůcek a technologií lehce dostupných každému jedinci, ale zároveň splňující vysoké požadavky na přesnost záznamu, se snoubí se zásadní schopností na kvalifikované úrovni takto získaný materiál zprostředkovat ostatním badatelům k širokému využití. Význam této práce je z různých hledisek dokumentačních, výzkumných, metodických, památkářských a dalších nesporný a je velkým přínosem J. Sommera současnému stavebněhistorickému bádání v České republice.

Nejhmatatelnějšími výsledky jeho poslední aktivity jsou v záhlaví uvedené recenzované publikace. Vlastně však nejde o jednotlivé publikace, ale o celý katalogizační a vydavatelský projekt¹⁾ mající za úkol, jak píše sám J. Sommer, „především vydávat exaktně přesnou dokumentaci forem architektonických článků historických staveb. Smyslem tohoto záměru je vytvořit prostor pro publikaci dokumentace v dostatečně velkém měřítku, aby bylo možné její další srovnávací a analytické studium.“²⁾ Tedy věc, která zde doposud citelně chyběla, zvláště je-li oprávněně stále více zdůrazňována potřeba široké a komplexní dokumentace. Při dnešním všeobecném příklonu k výzkumu konstrukční, technologické a materiální podstaty staveb, jako zásadní podmínky poznání jejich vzniku a fungování, vystupuje otázka přesnosti kresebného a grafického záznamu a odpovídající nezbytné publikace jako naprosto určující. J. Sommerovi jde o to, aby profilace nebo náčrty určitého architektonického prvku či detailu byl přesně popsánou metodou na přesně určeném místě zaznamenán v co největší přesnosti i s drobnými detaily. Následná publikace v maximálním měřítku,

kdy zůstanou všechny detaily patrné, společně se strukturovanou identifikací objektu a podrobným popisem akce a vlastního dokumentovaného prvku umožňuje se zárukou spolehlivosti s tímto materiálem pracovat v širším analytickém a syntetickém výzkumu. Dalo by se namítnout, zda je takto až úzkostlivě přehnaná snaha o maximální přesnost záznamu a podrobnost popisu akce nutná a adekvátní vynaloženému úsilí a času? Právě díky měřením J. Sommera je přece prokázáno, že profilace architektonických prvků v jedné konstrukci (např. ostění portálu, žebro klenby) se na nepříliš vzdálených místech často poměrně značně liší.³⁾ Praxe minulých desetiletí však je snad dostatečně pádnou odpovědí na tuto pochybnost. Stovky schématických a stylizovaných nákrešů, svádějících k povrchním až mylným slohově uměleckým závěrům či v mírnějších případech evidentně nenabízejících prakticky žádnou hodnotu pro srovnávací výzkum, jsou oním dluhem, který budeme muset dnes vyrovnat. Jestliže budeme chtít seriózně začít přemýšlet o fundamentálních otázkách geometrických návrhů, tvorby šablon, kamenického zpracovávání nebo technologického postupu vkládání architektonických detailů v rámci celé stavby či například konstrukce a upevnění výplní v okenních nebo dveřních otvorech, je potřeba jejich maximálně přesné dokumentace neoddiskutovatelná. Osobně si myslím, že takovou pečlivost a přesnost je třeba vnést do všech forem dokumentačních záznamů a především jejich reprodukčního zprostředkování, jako nezbytné podmínky možnosti co nejpřesnější analýzy a co nejpravděpodobnější interpretace. Zatímco třeba v německých nebo rakouských zemích je fázi dokumentace věnováno velké úsilí a potřebný čas i peníze,⁴⁾ ale schopnost interpretace občas pokulhává, u nás je tomu naopak. Značná část interpretačních a srovnávacích studií stále vychází ze zastaralé nebo naprosto nedostatečné dokumentace, nedovolující konkrétnější stanovení výsledků. A právě zvýšením důrazu na rozsah a přesnost při shromažďování podkladů můžeme na pevnějším a širším základě provedenou analýzou formulovat jasnější a podloženější závěry, mající svůj význam a uplatnění v širším středoevropském regionu. Z těchto pohledů a důvodů edice MONUDET nepochybně vznikla.

Publikační formu a strukturu edice popsal J. Sommer ve sborníku z konference v Nečtiněch v roce 2002,⁵⁾ proto se více soustředím na několik poznámek ke grafickému ztvárnění obsahu a upozorním na pár opomenutí či možností úprav. V zásadě je zvolena forma katalogových listů formátu A4, kde je vždy jednotlivý architektonický prvek zastoupen nákresem profilace či tvaru buď sejmutého oměřovacím jehlovým hřebem, nebo zachyceného na průsvitku pomocí somrografu,⁶⁾ jednou nebo více velkými černobílými fotografiemi a identifikační hlavičkou s podrobným popisem akce měření a charakteristik prvku. Případně je doplněna rekonstrukce profilace nebo tvaru dokumentovaného detailu. Z těchto jednotlivých katalogových listů jsou vytvořeny souborné sešity představující více detailů vybraných z jedné stavby nebo shromažďující několik významných jednotlivostí dokumentovaných v daném období. Určitou výjimku z této struktury tvoří první sešit, který je vlastně publikovanou podrobnou nálezoitou zprávou z operativního průzkumu a dokumentace stavební aktivitou odhaleného zdiva. Jako doplněk je připojena profilace při té příležitosti objeveného druhotně zazděného prvku. Autor edi-

ce záměrně ponechává na uživateli, jak si budou svůj katalog koncipovat, zda jej ponechají v rámci sešitů nebo si vytvoří vlastní soubory utříděné podle lokalit, slohového nebo časového zařazení či typů dokumentovaných prvků.⁷⁾ Jasnou snahou je maximální operativnost a účelnost použití. Vhodný je polokartonový materiál použitého papíru. Tisk je dostatečně kvalitní, vcelku dobře jsou reprodukovány i detailní fotografie, jejichž zvýrazněný kontrast až překvapivě zřetelně ukazuje i velmi jemné stopy opracování kamene.

POZNÁMKY K JEDNOTLIVÝM SEŠITŮM

MONUDET-1: Popis odhaleného zdiva kostela Nejsvětější Trojice v Písku je velmi podrobný, problematičtější však je, že dohromady v jeden text spojuje oddíly popisné, analytické i interpretační. Snadno tak pro uživatele může dojít k zavádějícímu určení mezi dokumentovanou skutečností a výkladem autora. Pokud by bylo problematické oddělit obě složky v rámci různých kapitol (jak by bylo ale nesporně nejsprávnější), nabízí se možnost oddělit interpretaci autora v jednolitějším textu jiným druhem písma (např. kurzívou). Připojený náčrt profilace architektonického prvku působí velmi čistě a plynule, zatímco jeho fotografie z druhé strany listu v souladu s textovým popisem ukazuje, že povrch prvku je značně erodovaný, otlučený a nerovný (?). Vzhledem k odhalení prvku na nároží stavby bylo pravděpodobně možné změřit i velikost celého kvádru, na němž je profilace vysekána. Myslím si, že je důležité, aby tato velikost a základní tvar kvádru byly také graficky uvedeny nebo aspoň popsány v textu.

MONUDET-2: Profilace klenebních žebér z hradu Bezděz a Vladislavského paláce na Pražském hradě jsou provedeny živě, nesporně jde o přetištění vlastních terénních nákrešů. Vhodné by bylo jasně vyznačit (snad stanovenou grafickou značkou), kde končí kamenná hmota prvku a kde již začíná zdivo či omítka. Vložená měřítko nejsou v některých nákresech příliš patrná, někde jsou pouze ve vodorovném směru. Vhodnější by bylo jejich drobnější členění. Do budoucna by snad bylo užitečné uvažovat o rastrové měřítkové síti, která by byla podkladem kreseb. Nejsem si jist, zdali je úplně vhodné odlišení hmoty prvku drobným šedým rastrem, ve světlejších odstínech však asi pravděpodobně ano. Přispívá to k optickému uvědomění si plasticity profilace. Co se týká slovního popisu složitější profilace žebér nebo ostění, bude jistě žádoucí vypracovat metodiku, jakým způsobem postupovat při popisu (z kraje či od středu profilace, nebo od celků k detailu ?) a jaké používat termíny (stezka, páska, ústupek, nebo okosení ?). V různých popisech jsou používány odlišné postupy. Popis tvaru profilace žebér Vladislavského sálu není uveden vůbec. U katalogového listu profilace západního portálu kostela sv. Jana Křtitele ve Velízi je chybně uvedeno umístění popisovaných fotografií a není vůbec prezentován rozměr dokumentovaného prvku, který by i u velkého portálu podle mého názoru měl být uveden.

MONUDET-3: Světlejší výplň hmoty prvků působí mnohem příznivěji. U profilace triumfálního oblouku kaple není obrysová linie na jednom okraji spojitá, okraj je oddělen přerušením, což není možné. V zobrazení torz rytých kru-

žeb na sedmé straně katalogového listu MD03010301 je pravděpodobně tiskovou chybou slabě zobrazen pravidelný pásový rastr.

MONUDET-4: U profilace ostění západního portálu lodi a hlavní římsy lodi kostela sv. Jakuba Většího v České Kamenici není uvedeno přesné místo měření, pravděpodobně však z důvodu staršího data pořizování této dokumentace, jako jedné z prvních vůbec. Profilace ostění portálu má velmi čisté linie, takže se pravděpodobně jedná až o druhotně překreslený terénní náčrt, na což však není upozorněno.

MONUDET-6: Soubor nebyl oficiálně vydán, má proto více pracovní charakter. U některých článků opět chybí celkové rozměry. Někde zaniká rozdíl kresby mezi zachovanou linií profilace a již odlomeným povrchem neopracovaného kamene. Tento problém většinou obecně řešený tloušťkou čáry by bylo pro naprostou jasnost i při zvětšování a zmenšování do jiných měřítek vhodné, stejně jako začátek lomového zdíva nebo omítky, řešit dohodnutou grafickou značkou.

Odlisným typem publikace a vlastně též prvním zástupcem nové edice MON•ARCH je monografická publikace o kapli sv. Kateřiny ve Varvažově. Na její podobě se podílelo více autorů, kteří přispěli tematickými příspěvky zpřístupňujícími nejen rozbor vlastní architektury kaple, ale i nálezy archeologického výzkumu a průzkumu nástěnných maleb. Současně je stručně popsána i historie a současné opravy celého sídelního areálu varvažovského zámku. Součástí monografie jsou i katalogové listy MONUDET s nákresey klenebních konzol a profilací klenebních žeber kaple. Publikace může být nesporně vhodným vzorem pro zpracování dalších objektů, jejichž stupeň komplexního průzkumu a zhodnocení dosáhl obdobné úrovně. Myslím si, že takových objektů lze nalézt více, zvláště vhodná se mi tato forma jeví u drobnějších sakrálních objektů či panských sídel, jejichž průzkum není tak časově a finančně náročný, a přesto může přinést nebývalé množství velmi podnětných poznatků.

Obě edice MONUDET i MON•ARCH jsou výsledkem obrovského nasazení autora i nezlomného přesvědčení o správnosti vynaloženého úsilí. Jejich realizace by však vůbec nebyla možná bez nutných finančních prostředků, které jsou však dnes ve značné míře do obou projektů vklá-

dány právě samotným autorem. Přitom prodejní cena, za níž je možno si tuto profesionální dokumentaci pořídit, je oproti jiným cenám dnešních tiskovin a publikací naprosto minimální. Ale právě podpora obou projektů v podobě jejich širokého odbytu je pro jejich přežití a rozvinutí v současné situaci rozhodující. Myslím si, že při širším jednotném postupu by bylo v moci kulturních, památkových, pedagogických a dalších obdobných institucí zajistit dostatečný garantovaný obyt, který by zaručil přežití projektu a snad i jeho kontinuální rozšíření. Tato nebo jiná forma aspoň základní trvalé finanční podpory by mohla projekt trvaleji zajistit. Současným rozšířením autorského týmu přispěvatelů zpracovávajících podklady pro publikaci by se zároveň mohla zvýšit nejenom pestrost zpřístupněných poznatků, ale dá se říci i kredit širší odborné úrovně. Nastoupená cesta vytyčená J. Sommerem je nepochybně správným krokem vpřed, který bychom neměli v žádném případě nechat zapadnout.

MICHAL PANÁČEK

POZNÁMKY

- 1) Viz internetový portál <http://sweb.cz/monudet>.
- 2) J. Sommer, Písek. Kostel Nejsvětější Trojice. Dokumentace vnějších líců zdíva. MONUDET-1. Jalna, Praha 2003, s. 11.
- 3) J. Sommer, Otázka geometrických nepřesností středověkých architektonických článků, Časopis Společnosti přátel starožitností, roč. 109, 2001, č. 9, s. 167–171.
- 4) Srov. například metodické příspěvky recenzované a obsáhle rozebrané právě J. Sommerem na stránkách <http://sweb.cz/monudet/monudetrec.htm> Anforderungen an eine Bestandsdokumentation in der Baudenkmalpflege, Arbeitsmaterialien zur Denkmalpflege in Brandenburg, Nr. 1, 2002 a M. Kühnenthal – H. Fischer (ed.), Petra. Die Restaurierung der Grabfassaden / The Restoration of the Rockcut Tomb Fassades. Arbeitshefte des Bayerischen Landesamtes Für Denkmalpflege, Band 105, München 2000.
- 5) J. Sommer, Pokus o edici dokumentace architektonických článků, in: Dějiny staveb 2002, Plzeň 2003, s. 150–158.
- 6) Viz J. Sommer, Nová možnost grafické dokumentace trojrozměrných prvků architektury a dalších druhů památek, Zprávy památkové péče, roč. 61, č. 9, 2001, s. 286–290.
- 7) V tomto směru šly nejdále první dva sešity edice, jejichž listy mají u hřbetu již vyražené otvory pro samostatné založení do kroužkového pořadače.